

**KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ**

**KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA**

Şehrin Mafizası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CİLT: 6 • SAYI: 12

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

3 MAYIS 2024 CUMA

ANTALYA İBRADI DÜĞMELİ EVLER

ANADOLU'DA HİDİRELLEZ GELENEKLERİ

**HALE
GÜRBÜZ**

Hidirellez ya da Hidrellez, Orta Asya, Ortadoğu, Anadolu ve Balkanlar'da kutlanan mevsimlik bayramlardan biridir. Kış mevsiminin bitiminin kutlandığı Hidirellez geleneği kültürümüzde oldukça önemli bir yere sahiptir. Hem İslam hem de Türk inançları için büyük önemi olan Hidirellez, aynı zamanda ilkbahardaki en önemli kutlamalardan biridir. Önemli bir gün olarak kabul edilen Hidirellez gecesinin şans, bereket ve sağlık getirdiğine inanılır.

İslam inancında Hidirellez, iki büyük peygamber olan Hızır ve İlyas'ın buluşmasının kutlandığı bir bayramdır. Buna göre Hızır peygamber, ab-ı hayatı içerek ölümsüz olmuş ve İlyas peygamber de yüksek bir mevkide tannaya hizmet etmek için cennete yükseltilmiştir. Hızır günü olarak adlandırılan Hidirellez günü, dünyada darda kalanların yardımcısı olduğu düşünülen Hızır ile denizlerin hâkimi olduğuna inanılan İlyas'ın yeryüzünde buluştukları gün olarak düşünülür ve kutlanır. Hızır ve İlyas sözcükleri birleşerek halk ağzında Hidirellez şeklini almıştır. Ancak bu beraberlikte, ismi yaşatılmasına rağmen uygulamada İlyas'ın şahsiyeti tamamıyla silinerek Hızır motifi öne çıkarılmıştır. Dolayısıyla bu bayramda icra edilen bütün merasimler Hızır'la ilgilidir.

Hızır, yaygın bir inanca göre, ab-ı hayat içerek ölmezliğe ulaşmış; zaman zaman özellikle baharda insanlar arasında dolaşarak zor durumda olanlara yardım eden, bolluk-bereket ve sağlık dağıtan, Allah katında ermiş bir ulu kişidir. Hızır'ın hüviyeti, yaşadığı yer ve zaman belli değildir. Genel olarak kabul edilen düşünce Hızır'ın bir isim değil lakap olduğu yönündedir. Farklı kaynaklarda adı veya soyu

bazıları Hızır ile İlyas'ın aynı kişi olduklarını iddia eder. Halkın Hızır inancı, onun ölümsüz olduğu ve her baharda doğanın uyanmasını sağladığı şeklindedir. Dolayısıyla Hızır, baharla vücut bulan yaşamın tazelenmesini simgeler.

Halk arasında Hızır'ın sahip olduğuna inanılan vasıflar insanlara şifa, sağlık, uğur getirdiği tabiattaki diriliş, uyanış ve canlılığın insana yansımaları şeklinde ortaya çıkar. İslamiyet öncesi "Gök Sakallı, Ak Sakallı Kocalar" gibi medet umulan, yardım istenen, akıl danışılan, kılavuzluk etmesi beklenen, barış, mutluluk, sağlık, refah getirdiğine inanılan bir kurtarıcı güç olarak düşünülür.

Kuran'da Hızır

Kur'an'da Kehf Suresi'nde (60-82) Musa ve bir gencin kıssası anlatılmaktadır. Kehf Suresi de dahil olmak üzere hiçbir yerde Hızır ismi geçmemektedir ancak çeşitli hadislerde bu şekilde anılmaktadır. Olayın yaşandığı yer için "iki denizin birleştiği yer" denilmektedir. Uzun bir yolculuk yapan Musa ile yanındaki gencin beraberlerinde, yemek için getirdikleri balığın kaçması ile başlayan olay sonrasında, 65. ayette "Derken kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş, kendisine tarafımızdan bir ilim öğretmiştik." denilerek gönderme yapılan Hızır'dan söz edilir.

İÇİNDEKİLER

• ANADOLU'DA HİDİRELLEZ GELENEKLERİ
HALE GÜRBÜZ
• SUAT DERVİŞ'İN ALMANYA
ANILARI
MUSTAFA ÖZCAN

• GÖSTERGELERİN GÖLGESİNDE
YAŞAMAK
AHMET TARHAN
• BAYRAM SONRASI GEZİ
ANUŞ GÖKCE

Hidirellez günü Miladi takvime göre 6 Mayıs günü olmaktadır. Halk takvimine göre 6 Mayıs'ta başlayıp 4 Kasım'a kadar olan süre Hızır günleri adıyla yaz mevsimini, 8 Kasım'dan 5 Mayıs'a kadar olan süre ise Kasım günleri adıyla kış mevsimini oluşturmaktadır. Bu yüzden 5 Mayıs gününün gecesi kış mevsiminin bitip sıcak yaz günlerinin başladığı anlamına gelmektedir. Bugün Hıristiyanlarca da baharın ve doğanın uyanmasının ilk günü olarak kabul edilir; bugünü Ortodokslar Aya Yorgi, Katolikler St. Georges Günü olarak kutlamaktadırlar.

Ülkemizde Hidirellez Bayramı 6 Mayıs tarihinde kutlanır. Kutlamalar 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece başlar, 6 Mayıs ikindi ezanında biter. Büyük şehirlerde daha az olmak üzere, kasaba ve köylerde Hidirellez için önceden hazırlıklar yapılır. Bu hazırlıklar evin temizliği, üst-baş temizliği, yiyecek-içecek ile ilgili hazırlıklardır.

Anadolu'nun bazı yerlerinde Hidirellez günü yapılan duaların kabul olması için sadaka verme, oruç tutma ve kurban kesme adeti vardır. Kurban ve adaklar "Hızır hakkı" için olmalıdır. Zira tüm bu hazırlıklar Hızır'a rastlamak amacına yöneliktir.

Hidirellez kutlamaları daima yeşillik, ağaçlık alanlarda, su kenarlarında, bir türbe ya da yataının yanında yapılmaktadır. Anadolu'nun birçok bölgesinde "Hıdırlık" denilen mesire yerleri mevcuttur.

Hidirellez Ritüelleri: Hidirellez'de Neler Yapılır?

•**Düzen ve temizlik:** Hidirellez gününde Hızır'ın tüm evlere uğrayacağına inanıldığı için, insanlar evlerini baştan sona kadar temizler. Bir çöp kalmayacak şekilde eve çeki düzen verilir. Çünkü Hızır her eve uğrayacaktır ve her aile için bereketle huzur getirecektir. Temiz olmayan eve gelmeyeceğine inanılır. Ev temizliğinden sonra kişisel bakıma da önem verilir. Herkes tertemiz şekilde Hızır'ın eve uğramasını bekler. Özellikle beyaz kıyafetler tercih edilir. Çünkü Hızır da beyaz kıyafeti ile gelecektir.

•**Hidirellez dilekleri:** Bu kutsal günde her dileğin kabul olacağına inanılır. Bu sebeple insanlar "Hıdırlık" adı verilen çevre tarafından kabul görülen mezarlık, türbe, yataır ve tek kalan ağaç gibi yerlerde dilek tutmak için toplanırlar. Dileklerini dua ve semboller ile

dile getirirler. Hidirellez dilekleri her zaman kalpten ve içten yapılmalıdır. Özellikle çocuk sahibi olmak isteyenler ve evlilik isteyenler bu günlerde dilek tutarlar. Kimi aileler tarafından bugün de kurbanlar kesilir ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. Oruç tutmak da değer gören bir inanıştır.

•**Ağaçlar ve çiçekler:** Hidirellez gününde bazı çiçek ve ağaçlar daha da değerli olmaktadır. O günün sabahında kırlardan toplanılan ve yenilebilen bitkiler, gün içinde tüketilir. Şifa getireceğine inanıldığı için çeşmelere alınan sular da o gün herkes tarafından içilir. Kuzu etinden ve bahar yeşilliklerinden yapılan Hidirellez pilavı ise yiyeceklere şifa getirir diye bilinmektedir.

•**Bereket için:** Hızır'ın eve bereket getirmesi için, geceden tencerelerin kapakları açık bırakılır. Cüzdan ve çantaların da yine aynı şekilde ağız kısmı kapatılmaz. Gün içinde dualar okunur ve şükür namazları kılınır.

•**Gül ağacına dilek:** Hidirellez gül ağacına dilek tutarak değer gören unsurlar arasında yer alır. Hızır ve İlyas Peygamber'in gül ağacı altında buluştuklarına inanıldığı için diğer ağaçlar pek ilgi görmez. Bir kâğıda dilekler yazılır, ipe bağlanır ve gül ağacının dibinde gömülür. Dilekler renkli şeritlerle de anlam kazanacaktır. Gül ağacının dallarına asılan renkli ipler veya şeritler ile Hızır'dan bir ev, araba veya mutlu bir yuva dilenir. Şeritlerin uç kısmına dileklerinizi yazılır. Dilekler tutulur, dua edilir ve şeritler ağacın dalına asılır. Gül ağacının dibine gömülen dilekler, ertesi sabah kimse görmeden alınır ve akan bir suya atılır. Bunun nedeni ise, İlyas'ın denizden gelmesine inanılmasıdır.

Hidirellez'de dileklerin gül ağacına asıldığı sırada, "Allahümme Rabbühü ya Halkalhalas Muhammed'in Resulullah" (Yetiş imdadıma ya Hızır ya İlyas) denir. Bu dua 5 Mayıs günü 39, 6 Mayıs günü 1 adet olmak üzere 40 kere okunur ve Allah'a dua edilir. Yılın bereketli, sağlıklı, mutlu ve huzurlu geçmesi dilenir.

Bir diğer dua da şu şekildedir: Bismillahirrahmanirrahim, Bin bir adım bir adım /Allah bir adım adım / Kerim Kerem Allah /Başımda bir duman var yardım eyle ya Allah / La ilaha illallah Muhammed'in Resulullah/ Yetiş imdadıma Hızır ile /Allah birsın sen kula mişersin /Biz gibi kulların yardımcısı sensin/ Hızır deryada erdim murada âmin.

•**Baht açma:** Hayatı boyunca şanssızlıklar yaşayan kişilere umut olan Hıdırellez'de baht açma törenleri yapılmaktadır. Dualar ile geçen bu törenler, ülkemizde hemen hemen her yörede can bulmuştur. Denizli'de bah-tiyar, Türkmenler 'de mantıfar, Balıkesir'de dağara yüzük atma, Erzurum'da ise mâni çekme adı ile baht açma merasimleri insan-lara şans getiren bir unsurdur. Talihi açılın isteyen kadınlar yüzük, küpe gibi eşyalarını çömleğin içine atar, üzerine su ekleyerek ağ-zını kapatırlar. Çömlek bir gece boyunca gül ağacının dibinde bekletilir. Ertesi gün kadın-lar bir araya toplanır ve manilerle çömlekten eşyaları çıkarırlar.

•**Şenlikler:** 6 Mayıs sabahından başlayan şen-liklerde, tekerlekler yakılarak Hıdırellez ateşi yakılır. Bu ateşin üzerinden 3 defa koşarak atlamak da şifa getirecek ve kötülükleri yok edecek bir inanıştır. İnanışa göre, ateşin üz-erinden atlayan kişi, kötü enerjilerden arınır ve yeni bir başlangıç yapar. Sazlı sözlü eğlence-ler ile geçen bugün de mangallar da yakılır. Hep bir ağızdan söylenen Hıdırellez şarkısı da güne canlılık katar. Bu şarkılarda doğaya minnet ve teşekkür dile getirilir.

•**Yoğurt mayalama:** Bir diğer Hıdırellez ritüeli de yoğurt mayalamaktır. Örneğin Trabzon'un Şalpazarı İlçesi'nde maya katılmadan yoğurt yapılır. Mayalama sıcaklığındaki sütün içine besmeleyle bir tahta kaşık konur. Bu şekilde elde edilen maya bir yıl kullanılır. Gelecek yıl tekrar değiştirilir. Kütahya'nın Tavşanlı ilçesi-ne bağlı Yörük köylerinde bir yıllık yoğurt mayası, Hıdırellez ve bugünü takip eden iki gün süresince sabah ezanı ile tan ağarması arasındaki vakitte doğadaki bitkilerin üzerin-den toplanan çiy tanelerinden sağlanır.

•**Nar patlatma:** Hıdırellez günü kapıda nar patlatma ritüeli de yapılır. Nar, sert bir şekilde yere atılır ve patlatılır. Böylece eve bereket geleceğine inanılır.

•**Hızır sopası:** Bazı yerlerde Hızır sopası gele-neği de bulunur. Bu sopa ile yavaşça ağır olan yerlere vurulursa, ağrıların geçeceğine inanılır.

•**Ot asma:** Hıdırellez gecesi evlerin kapısına yeşil otlar, özellikle ısırgan otu asılır. Amaç hayvanların bol süt vermesidir. Ayrıca ısırgan asılan eve yapılan büyülerin tutmayacağına

inanılır.

•**Fasulye-nohut ekme:** Hıdırellez akşamı ev-deki her kişi için gül ağacını dibine yedi fasul-ye ya da yedi nohut ekilir, gelebilecek kötü-lüklerin bunlara gelmesi dlenir.

•**Hıdırellez mânileri:** Hıdırellez şenliklerinde sözlü kültür de önemli bir yer arz eder. Mâ-nilerin yazılı olduğu bir kese içinden özellikle genç kızlar sırayla mâni çeker. İçinde yazılı olanı sesli şekilde okurlar. Manilerin genç kız-ların kısmetini açacağına inanılır.

Parayı astım dala
Yârı sordum sağa sola
Yarın Hıdırellez'dir
Hepimize mübarek ola

Su başında su tası,
Gümüştendir kurnası
Bugün dilek tutanın
Kabul olur duası

Hıdırellez'de yapılmaması gerektiğine ina-nılan işler de vardır. Hıdırellez günü ev tem-izliği yapılmaz, genç kızlara iş yaptırılmaz, çamaşır yıkanmaz. Buradaki amaç, o günün herkes için bayram tadında geçmesidir.

Sonuç olarak, Anadolu'da hala görkemli tö-renlerle kutlanan Hıdırellez bayramının Türk kültüründeki yeri oldukça önemlidir. Bu özel gün, insanların bir araya gelerek kaynaşma-sını sağlamakta ve toplumsal dayanışmayı artırmaktadır.

Kaynakça:

1. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hıdırellez>
2. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hidrellez>
3. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-12700/hidrellez-bayrami.html>

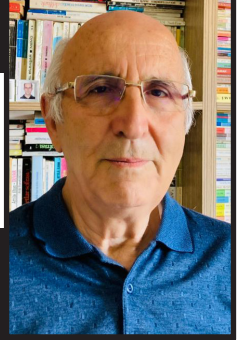
SUAT DERVİŞ'İN ALMANYA ANILARI

Giriş

Suat Derviş, 1905'de İstanbul'a doğmuş, 23 Temmuz 1972 'de vefat etmiştir. Kadın romancılarımızın ünlülerindedir. Gazeteci olarak da şöhreti yakalamıştır. Berlin'de eğitim ve öğretim görmüş olması işini kolaylaştırmıştır. **Son Telgraf, Son Posta, Vatan, Cumhuriyet, Gece Postası** gibi gazetelerde yayımlanan röportajları ve romanlarıyla tanınmıştır. Bunlara yazdığı hikâyeleri, fıkraları, röportajları, eleştirileri de eklemek gerekmektedir. Yazılarında kadın sorunlarını dile getirmesi ayrı bir özelliği olarak kabul edilmektedir. Romanlarından **Fosforlu Cevriye** (1968), **Çılgın Gibi** (1945), **Ankara Mahpusu** (1968), **Hiç** (1939) en çok bilinenlerindedir. Burada ilk romanı **Kara Kitap'ı** (1921) da hatırlamak mümkündür. İnci Enginün, Suat Derviş'i, bizdeki toplumcu, sosyalist edebiyatın ilk kadın temsilcisi olarak nitelendirmektedir. ¹

Anıların Öyküsü ²

Bu anılar, Suat Derviş'in Almanya'da geçirdiği üç yılın öyküsüdür. Anılar genel olarak o dönemin Almanya'sına, özel olarak da yazara ve ailesine ilişkin bilgiler içermektedir. Ancak yazarın verdiği bu bilgiler bizzat gözlemlerine, yaşadıklarına ve tespitlerine dayanır. Değeri de buradan gelmektedir. Öncelikle Suat Derviş'in çok önemli bir iddiası vardır: Bir Türk yazarı olarak Almanya'da yaşayacak ve dünyaca meşhur bir Türk kadın yazarı olacaktır. Bu iddia sıradan bir iddia değildir. Suat Derviş bunu denemiş ve büyük ölçüde kendine verdiği sözü yerine getirmiştir. Ne var ki, başlangıçta tek başına gittiği Berlin'deki yaşayışına, sonradan aile bireylerinin de katılmak zorunda kalması ve Avrupa'nın içinde bulunduğu buhran, özellikle Almanya'da gelişen siyasi ve ekonomik hareketler, onun daha ileri boyutlara gitmesine engel olmuştur. Yine diyebiliriz ki, bu anılar, bir Türk kadınının isterse tek

MUSTAFA
ÖZCAN

başına büyük bir mücadele vermesine rağmen ayakta kaldığını göstermiştir. Anılar şu temele dayanmaktadır: "Ben de yazıyorum! Niçin illa Avrupalı muharrir iyi yazsın. Ben gideceğim. Onların eserlerinin çevirileri Türkiye'de seville seville okunuyorsa, ben de yazılarımı tercüme ettirip onlara sevdireceğim ve okutacağım" Kısaca Suat Derviş, bir Türk muharririnin ecnebi memlekette kalemle yaşayabileceği iddiasını gütmüş ve bunu ispatlamaya çalışmıştır.

Aileye Dair Bilgiler

Suat Derviş, on dört yaşından yirmi yaşına kadarki hayatının hemen hemen hepsini Berlin'de geçmiştir. Almanya'yı özellikle Berlin'i iyi bilmektedir. Kısacası talebelik hayatını geçirdiği ve daha birkaç ay önce terk ettiği bu şehire acemi ve yabancı değildir. Bavulunu toplayıp İstanbul'dan Berlin'e gitmek üzere ayrılmak isteyince (1930'da) onun bu tutumunu ne ailesi ne de arkadaşları onaylamıştır. Hatta bazıları kendisiyle alay etmiştir. Gençtir, tecrübesizdir ama öz güveni yüksektir.

Almanya'da bulunurken kız kardeşi de yanına gelir. Fransızca bilmekte ve zaman zaman Suat Derviş'e tercüme işinde yardımcı olmaktadır. Babası Prof. İsmail Derviş Bey'dir. Darülfünundaki derslerine devam edemez. Çünkü ağzından bir apse geçirmiştir. Dil kanseridir. Nekahet devresini geçirmek üzere erkek kardeşi ve annesiyle birlikte Berlin'e gelirler. Babası anlı şanlı bir hekimdir ama arkadaşları onu tedavi edememişlerdir. Bir kanser tedavisi yapılmamıştır, röntgen seansları söz konusu bile olmamıştır. Otuz yıllık meslektaşları aileyi de uyarmamışlardır. İstanbul'da hastaya sadece teskin edici ilaçlar vermişlerdir. Almanya'da babasının

1-İnci Enginün, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, 5. Basılış, Dergah Yayınları, İstanbul 2004, s.280

2-"Suat Derviş'in Hatıraları", (Berlin'de Üç Sene Kalemî İle Geçinen Bir Türk Kadını", Son Posta, Sayı. 3050- 3061, 25 – İkinci kanun 1039- 8 Şubat 1938., s. 7

hastalığını tedavi ettirirken şöyle yazacaktır Suat Derviş:

“Babamı biz evlatları, yalnız bir baba gibi değil, en iyi bir dost, en neşeli bir arkadaş ve bir kafadar gibi severdik. Bizim hocamızdı. Bizim arkadaşımızdı, bizim dostumuzdu, kardeşimiz ve babamızdı.

Ona iyi adam, mükemmel adam, yüksek, dürüst ve faziletli adam olduğu için, âlim olduğu için hayrandık ona bin bir bağla bağlı idik.

Henüz genç sayılacak bir yaşta idi. Hayatiyeti vardı, onun ölebileceğine inanmıyorduk. Onu kurtarabileceğimizi zannettik. Onu kurtarmak için lazım gelen tedavilerin hepsi yapılacaktı. Fakat bunu nasıl yaptıracaktık?

Babam serveti olmayan bir insandı. Hasta olduğundan beri yalnız profesörlük maaşıyla geçiniyordu. Meslek hayatında çok dürüsttü. Ve hiçbir zaman, hiçbir hastasını istismar etmemişti. O zengin hastalarından daha fazla, fakir hastalarını severdi. Doğduğu gün annesini o zamanlar henüz kadın doktoru olmadığı için kaybeden babam, kadın hekimliğini belki de bunun için meslek intihap etmişti. Onun sevdiği hastaları Kadıköy’ünün Gazhane semtindeki işçi ve fakir kulübelerde evlat dünyaya getiren kadınlarıdır.

İlaçlarına kadar kendi alıp tedavi ettiği bu hastaların birçoğu hâlâ babamın hatırasını unutmamışlardır ve içlerinden birine rast geldiğimiz zaman onun ölümüne benim ve kardeşlerim kadar ağladıklarını görür, hayatımın en büyük tesellisini bulurdum.

Babam bütün bunları mukabilinde hiçbir menfaat beklemeden yapardı. Mesleğini sever, mesleğine hürmet eder ve onu ancak meşru bir kazanç vasıtası olarak kullanmak isterdi.” (Tefrika: 8)

Suat Derviş’in dediği gibi İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi doğum doktoru Profesör İsmail Derviş’in, Berlin’e gittiği zaman elinde aylığından başka bir parası yoktur. Oysa onu tedavi ettirmek için etek dolusu paraya ihtiyaç vardır. Yazar bu tedavi sürecinin nasıl cereyan ettiğini anlatırken, bir yandan da bunun maliyetini karşılamak zorundadır.

Babası, hastalığını anlamamış görünür ve Suat Derviş’e şöyle der: “Kızım, anneni, kardeşlerini alıştır, içlerinde en metini sensin. Ruhi erkektir ama henüz çocuktur. Bu

hastalıktan kurtuluş yoktur. Siz beni çok seviyorsunuz. Sonra sukutu hayaliniz büyük olacak, kendinizi alıştırınız.” (Tefrika: 8)

Babası, Türk Darülfünunu ilk kuranlardan Müşir Kimyager Profesör Derviş Paşa’nın oğlu Profesör İsmail Derviş’tir. Annesi, Abdülmecid’in mabeyncilerinden Kâmil Bey’in kızı Hesna Hanım’dır. Babası, 33 sene profesörlük etmiştir ama o günkü yasalara göre bu haktan yararlanamaz. Dolayısıyla bu 33 senelik emek berhava olmuştur. İsmail Derviş, daha önceleri askeri doktordur. Balkan Harbi’nden sonra gözleri rahatsız olduğu için binbaşılıktan emekliye sevk edilmiştir. Suat Derviş’in babasının tek geliri bu emekliliğinin maaşındır.

Babasının ölümü onu çok olumsuz etkilemiştir. Sonraki yıllarda Almanya’ya mezarını bile görmeye gidememiştir.

Annesi de babasının arkasından kriz geçirmiştir. Onun tedavisi ile de uğraşır. Bir hayli zayıflamıştır, güçsüz düşmüştür. İyileştikten sonra annesini ve erkek kardeşini birlikte İstanbul’a yollamıştır. Annesinin küçük bir geliri vardır ama bu para aile için dahi yetersizdir. İstanbul’a dönen annesine babasından ancak on iki lira kadar bir maaş bağlamışlardır.

Almanya’da Tutunma Mücadelesi

Suat Derviş, Berlin’e doğru yola çıktığı zaman cebinde seksen marka vardır. Bu, İstanbul’da sattığı son romanından kalan paradır. Fakat söylediğine göre valizleri, Almancaya tercüme ettirdiği hikâyelerle doludur. Berlin’de çalışacaktır. Özellikle 80 marka bittiği gün Berlin’de para kazanması şarttır. Talebelik hayatını geçirdiği ve daha birkaç ay önce terk ettiği bu şehirde ilk işi kalabileceği ucuz bir oda bulmak olur. Çantasında henüz Türk edebiyat kitaplarının birine bile alınmamış eserlerin, tercümeleri vardır. Berlin’de yirmi kadar evin kapısını çalar. Nihayet kırk marka beşinci katta bir oda kiralar. Ucuz bir pansiyondur. Mutfağı ortak kullanacaklardır. Daha ilk günden itibaren ekonomik davranır. Hayatında ilk defa hesap defteri tutar.

Ertesi günü Almanya’nın en büyük basım müesseselerinden Ullstein’e gider. Kartını verir kurumun edebi kısım tahrir şefi Herr Monty Jacobs’la görüşür. Aslında onunla görüşmek kolay değildir. Pek çok kişi bu isteğine ulaşmadan geri döner. Suat Derviş,

çok nazik karşılanır. Hatta kendisine şeref verdiği söylenir. Çünkü Voss gazetesinde Suat Derviş'ten bahseden bir yazı çıkmıştır. Suat Derviş'in bu yazıyı gördüğünü düşünürler. Kısacası Voss, onun Berlin'de bulunduğunu yazan ilk gazetedir. Hakkında çıkan yazının hoşuna gidip gitmediğini sorarlar. Oysa daha yazıdan bile haberi yoktur. "Suat Derviş Berlin'de" başlığı altında çıkan yazıyı Feldmann yazmış, bir Türk kadınının, bir Türk aydınının Almanya'da bulunduğunu o haber vermiştir. Hatta kendisine hakkında uzunca bir tenkit yazısı da yazılmış olduğunu bildirirler. Haber, gazetenin ilk sayfasında yayımlanmıştır. Çok sevinir, sevinçten gözleri yaşarır, hüsnü kabulden çok memnun kalır. Bu arada bir sürprizle daha karşılaşır: Ona eserlerinden Almanca tercüme yapılabileceklerini, ayrıca Almanca çıkacak ilk yazısını da gazetelerinde basabileceklerini belirtmişlerdir.

Mösyö Monty Jacobs'un kendisine karşı gösterdiği nezaket bu kadarla kalmaz. Almanya'nın en büyük basım/baskı müessesesi olan **Ulstein**, diğer gazeteleriyle tanışır, Sıra ile öbür gazeteleri de gezdirirler. Etrafı tanıtma şeklinde geçen bu görüşmede bir de kendisinden yazı isterler. Suat Derviş, -biraz ağırdan almış gibi yaparak-, bir iki gün sonra yazılarını vereceğini bildirmiş ve oradan ayrılmıştır.

İşte o günden itibaren deli gibi çalışır. Çünkü **Voss** gazetesinin önemle kaydettiği bir havadisi atlamış olan diğer gazetelerin de ilgisini çekmiştir. Günde on fotoğrafçı, sekiz kadar haberci gelir onu görmeye. Yalnız Berlin'in değil, Almanya'nın çeşitli gazeteleri için onunla mülakat yaparlar, resim çektirirler. Berlin'de bütün gazetelerde her gün resmi çıkar. Bu durum Suat Derviş'i memnun eder. Hiçbir muhabiri, hiçbir fotoğrafçıyı geri döndürmez. Bu arada kendisinden yazı isteyenler çoğalmış ama cebindeki para ise iyice azalmıştır.

Suat Derviş'in talihi açılmıştır. Bir gün P.E.N kulübünden bir davetiye alır. Berlin'de misafir bulunan ünlü Fransız yazarı Jules Romaines şerefine verilecek bir ziyafete çağrılmaktadır. Cebindeki para ise 20 marka immiştir. Bu yemekte Fransız edibinin, Türk edebiyatına ilgi gösterdiğini görmüş, ona çağdaş Türk edebiyatını anlatmaya çalışmıştır. **Diktatör** isimli piyesi için Berlin'e

gelmiş olan Romaines 'le eşi, ayrılırken, Paris'teki evlerine çağırırlar, onu evlerinde ağırlayacaklarını ve Fransızların edebî muhitleriyle tanıştıracaklarını söylerler. Bütün bu olup bitenler, rüyaya benzeyen işlerdir. Suat Derviş, yolunun uzun ve çetin olacağını düşünür. Almanya'ya geldiğinden beri her gün bir gazete, bir resmini, bir mülakatını yayınlamaktadır. Basit, mütevazı, hatta kötü bir pansiyonda kaldığı için bütün randevularını Türk kulübünde vermeye başlamıştır. En büyük dert, parasızlıktır. İki günde bir öğün sıcak yemek yer. Sıcak yemek yediği yer de bir bakkalın arka bahçesidir.

Suat Derviş'in hakkında basında birçok yazılar yayımlanmıştır. Fakat onun verdiği yazıların yayımlanmasına henüz sıra gelmemiştir. Bu yüzden karamsarlığı iyice artar. "Ne delilik ettim de İstanbul'u bırakıp buraya geldim" diye düşünür. Geceleri uykusu kaçır, asabı bozulur. Aksi gibi ay başı da gelmek üzeredir. İyice tedirgin olur.

Bir sabah parasızlığın verdiği can sıkıntısıyla dalgın dalgın doluşırken bir binanın önünde büyük bir kalabalığın toplandığını görür. Merakla oraya yönelir. "Danat Bank ödeme yapmıyor" derler. "Bana ne!" diyerek oradan uzaklaşır. Ne var ki Almanya'nın bu kriz anı ona yarayacak, ertesi sabah kaldığı pansiyona postacı gelecek ve eline üç yüz mark sayacaktır. (Üç yüz mark, o zamanlar, Türk parası ile yüz elli liradır). Bu para nereden çıktı diye merak etmiş ve **Voss** gazetesini telefonla arayıp sormuştur. Oysa yazısı henüz çıkmamıştır. (Bir gün sonra yazısı yayımlanır). Olay şöyle gelişmiştir. Gazetenin sekreterlerinden Matmazel Löwenthal onu Danat Bank'ın önünde görmüş, çok sıkıntılı ve dalgın olduğunu fark etmiş, hatta selam vermiş ve selamı alınmamıştır. Herhalde parası bankada idi, alamadı, yabancıdır, can sıkacak bir halde kalmasın diye düşünmüş ve **Voss** yetkililerine söylemiştir. Bunun üzerine onlar da "belki işine yarar diye avans yollamışlardır". Luzi Löwenthal'ın bu iyiliğini hiç unutmaz. **Voss**'tan gelen bu paraya diğer gazetelerden gelen paralar takip eder. Berlin'e geldikten iki ay sonra kız kardeşini de yanına alarak, yalnızlıktan kurtulmuş olur.

Suat Derviş'in yazısının bu bölümünde Almanya'daki telif ücretleri ile ilgili verdiği bilgiler dikkate değer. Çünkü telif ücreti, İs-

tanbul'daki yazı ücretiyle kıyaslanamayacak kadar çoktur. Berlin'de büyük bir gazeteye ayda bir hikâye verirse ona yeter de artar bile. Çünkü ayda bir yazı yayımlamak pek güç değildir. Önemli olan adını bir gazete sütununda geçirmektir. Yazar bu konuda birkaç örnek de verir. Sözcüğü **Vossische-Zeitung**'da ilk yazısı yayımlanır. Bu, iyi bir tavsiye mektubu kadar etkilidir.

Suat Derviş, giderek tanınmaya başlamıştır. O sıralarda Almanya'da 500'den fazla işsiz muharrir vardır. Parasız gezerler, aç dolaşırlar, yazı işleri müdürlerinin yanındaki sekreterlere bile ulaşamazlar. Aslında o yıllarda Almanya'da işsizlik en büyük problemdir. İşsiz sayısı altı milyonu bulmuştur. Gençlik alabildiğine bedbinlik içindedir. Yazara göre Macaristan, Avusturya aydınlarının en güzel eserleri de Berlin fikir pazarına gönderilmektedir. Bunların içinde yer bulmak kolay değildir. Yazı hayatında müthiş bir rekabet vardır. Suat Derviş'in de bazı yazıları iade edilmiştir. Bu arada daha iyi bir pansiyona, bir Yahudi dul kadının evine çıkar. Almanya o sıralarda gerçekten ilgi çekici bir memleket. Kömür getiren hamal, bir üniversite mezunudur. Gazete satan kişi, gerçek bir diş doktorudur. Muayenehane açabilmek için para biriktirmektedir. Sokaklar işsiz müzisyenlerle doludur. Halktan dilenci gibi para toplamak durumunda kalmışlardır. Çoğu insan açtır.

Suat Derviş'in işi her zaman düzgün gitmez. Çeşitli aksiliklerle karşılaşır. Bazen yazıların yayımlanması gecikir. Elinde tercüme hikâyeler vardır ama şimdilik işe yaramamaktadır. Parası da iyice azalmıştır. Bir gün sokakta yaya yürürken, bir binanın üstünde **Kuaförler Gazetesi** diye bir yazı görür. Mesleki makaleler ve hissi yazılar yayımlanmaktadır. Hatice Hatip, Türk gazetecisi adıyla, Yazı İşleri Müdürü ile görüşür. Hissi hikâyeler değil de mesleki yazılar isterler kendisinden. Hemen eve döner, Türk berberleri hakkında bir yazı hazırlar. Türk berberleri kaç para kazanır, masrafları nelerdir, ne kadar vergi verir, bir berber dükkânı kaç para açılır, havağazı ücreti ne kadardır, bir berber günde kaç para kazanabilir gibi soruların cevaplarını içeren bir yazı olur bu. Bu yazı için kendisine yirmi beş lira verirler. Arkası gelir tabii. Bu defa ecnebi memleketlerdeki berberlerin kazancını araştırmaya koyulur. Balkanlardaki berber-

lik konusunu işler bir başka yazısında da. Suat Derviş'in aklına senaryo yazmak hiç gelmez. Ancak Berlin'de sanatçıların devam ettikleri lokantalara, kahvelere, kulüplere devam etmekten de geri kalmaz. Oralarda tanınmış ressam, film yıldızı, opera sanatçısı gibi birçok insana rastlamak mümkündür. O sıralarda kız kardeşi de yanındadır. Bir gece, Viyanalı bir karı koca ile birlikte Bender'e gider. Bender'de Alliance filminin direktörü Scheidemann'la tanışır. Direktör, Suat Derviş'i tanıdığına memnun olduğunu söylediikten sonra şu ricada bulunur: "Aman sizden ufak bir iyilik rica edeceğim. Bana Abdülhamid'in hayatına ait bir senaryo verdiler. Pek rica ederim, bu senaryoyu bir kere okuyunuz. Bu tarihi hakikatlere ve Türk örf ve âdetine uyar mı uymaz mı? Söylersiniz!"

Ertesi günü önce kararlaştırıldığı gibi Alliance filme gider. Direktör, onu nezaketle karşılar, teşekkür eder, yazıyı okuyup görüşünü kendisine bildirmesini ister. Uzun bir yazı değildir. Eğer bu film uygun bir film olursa muhakkak kendisinden yararlanacaklarını ve çok para kazanabileceğini söylerler. Gelgelelim senaryo berbattır. Senaryoda develer, filler, Hint fakirleri, büyücüler, kabile şefleri, maşlahlar, kefyeler... vardır. Kısacası ne Abdülhamid dönemiyle ne memleketle ne de Türklükle ilgisi vardır. Senaryoyu, yazarlara iade ederler, Suat Derviş'e de "Giderken lütfen, kasadan geçiniz!" derler. Bu on dört makine sayfası yazıyı okumanın bedeli olarak kendisine tam sekiz yüz mark, yani Türk parasıyla 400 lira öderler. Suat Derviş şöyle der: "Bu sekiz yüz mark, hayatta sıkıntısız ve zahmetsiz kazandığım ilk ve son paradır".

Öte yandan günün birinde ufak bir fıkra ile **Tempo** gazetesine giden Suat Derviş, ummadığı bir teklifle karşılaşır. Ona "Siz bize eski sarayların hayatına ait bir roman yazar mısınız?" derler. Ne var ki bu romanı pek çabuk isterler. Romanın kahramanı bir haremağası olacaktır. Geniş kâğıtlar üzerinde daktilo makinesiyle dört yüz sayfayı bulacak, Almanca yazılarak, on beş gün içinde teslim edilecektir. Önce bir özet istenir. Ertesi günü özet ellerinde olacaktır. Roman kabul edilirse, on dört bin mark verilecektir. Bunun yarısı yani yedi bini eser teslim edilip kabul edildiği gün, diğer yarısı da yayımlan-

maya başladığı gün ödenecektir. Suat Derviş, teklifi hemen kabul etmiş ve heyecanla eve dönmüştür. Yan odada yatan hasta babasının iniltileri arasında romanı yazmaya çalışır. Türkçe yazar, kız kardeşi alelacele Fransızcaya, tuttuğu mütercim de bunu Almancaya çevirir. Sabahlara kadar çalışır, yorgunluktan bayılacak gibi olur. Sinirleri bozulur saatlerce ağlar. Fakat romanın konusu beğenilir. On beş gün içinde tamamlamak ve bunu teslim etmek zorundadır. Önce biraz avans alır, bir kısmını mütercime verir. Bundan sonra da çalışmaya başlar. Sabahlara kadar süren çalışmalar neticesinde romanı on gün içinde bitirip teslim eder. Paraya ihtiyacı olduğunu söyler. Yazı İşleri Müdürü de "İki gün sonra geliniz! Ben çabuk okutur. Size vaadimizi tutarız!" der.

O sıralarda babasının hastalığı iyice artmış, ağzından kan gelmiştir. "Doktorlar, hemşireler ümitsiz" demişlerdir. Yeniden Tempo gazetesinden alınan avansla hem mütercimin parasını öder hem de babasını hastaneye götürür.

Almanya 'da Sosyal Hayat

O günlerde Almanya'da toplumsal hayat karmakarışıktır. Siyasi buhran vardır. Memlekette altmıştan fazla parti bulunmaktadır. Suat Derviş'in anlattığına göre her kafadan bir ses çıkmaktadır. Herkes yeni Almanya'yı bu faciadan, yoksuzluktan, işsizlikten kurtarmanın yolunu aramaktadır.

Parlamentoda partiler anlaşamaz. Hiçbir parti siyasi çoğunluğu sağlayamamıştır. Merkezi temsil eden Brüning'e güvenilmez. Çünkü bir ip cambazı gibi bazen sağa, bazen sola eğilerek memlekette bir denge kurmaya çalışır. İşsiz adedi altı milyon denilse de doğru değildir. Zira bu altı milyon işsiz çeşitli kuruluşlardan işsizlik maaşı alanlardır, kayıtlıdır. Bir de sendikalara bağlı olmayanlar vardır ve üstelik Almanya'daki işsizlik altı yıldır sürmektedir. Sözgelisi kriz öncesinde on altı yaşında olan çırak bile olamamış gençler, şimdi yirmi yaşında ne yapacağını bilemez durumdadır.

Suat Derviş'in tespitlerine göre ahlâk düşüklüğü de çok fazladır. Akşam ortalık karrarıktan sonra bu, daha iyi fark edilmektedir. Kimseye güvenilmez. Fuhuş, hırsızlıklar, cinayetler alabildiğine artmıştır. Toplumda aşım uçlar hâkimdir. Özellikle Hitler bütün propagandasını gençler üzerinde yapmakta-

dır. Hitler teşkilatında milis olarak çalışmak, ücretlidir. Hem aylığı hem de yemeği vardır. Yapılan iş ise, haftanın belirli günlerinde bir iki nümayişe katılmak, arada bir amele semtlerinde, meyhanelerde kavga çıkarmak, bu bahane ile rakiplerinden bir iki kişiyi öldürmekten ibarettir.

Öte yandan Almanya'da aile bağları zayıftır. Ailelerde çocuklar belli bir yaşa gelince kendi yüklerini babalarının üzerinden almak için çalışmaya başlarlar. On altı on yedi yaşından sonra babasının eline bakan evlat hiç bulunmaz. Bunların gideceği yer de bellidir. Hâsılı Suat Derviş, bu gençlerin nasıl uç ideolojilerin ellerine düştüğünü, ne gibi hizmetlerde bulduklarını, nasıl ve nelerde yaşadıklarını, ne yaptıklarını, sosyal ilişkilerini uzun uzadıya anlatır. Zamanla sokaklarda gezilemez olur. Nazi mitingleri yapılır. Yabancıların bu toplumda barınması bir hayli güçleşmiş, hatta giderek tehlikeli hale gelmiştir. Suat Derviş, kız kardeşi ve arkadaşıyla birlikte kalabalıklardan nasıl kaçtıklarını, arkalarından gelen çeşitli grupları nasıl atlatmaya çalıştıklarını anlatır. Bu coşkun kalabalık kütlelerin etrafa, insanlara, çevreye verdikleri zararları vurgular. Şöyle der Derviş: "Almanlar, yalnız Almanya'nın değil, bütün dünyanın felaketine sebep olan Yahudilerdir" iddiasını taşıyorlardı. İşsizlik mi var? Et mi pahalı? Kabahat Yahudilerindir" (Tefrika: 10).

Yurda Dönüş

Babası Prof. İsmail Derviş'i bütün ihtimamlara rağmen, Berlin'de kaybeder. Otuz üç sene en büyük bir yetkiyle Darülfünunda bir kürsü işgal etmiş olan bu insanın; sağlığında da ölümünde de hiçbir Türk, resmi ya da gayri resmi kapılarını çalmamış, aile bireylerinin matemlerine ortak olmamıştır. Suat Derviş'e göre babası tanınmış bir tüccar ya da siyasi bir hüviyeti olan birisi olsaydı iş başka türlü gelişirdi. Karlı bir günde babasının tabutunu acaba sefir gelir mi diye ümitle öğle namazından ikinci namazına kadar camide bekletmişlerdir. Babasını Almanya'da Berlin'de toprağa vermişlerdir. Öte yandan babasının öldüğü gece annesi bir kalp krizi geçirir. Onu da bir kalp uzmanına gösterirler. Büyük bir zafiyet içindedir. İyileşmesi eski kuvvetine kavuşması gerekir. Suat Derviş'in de ne eski enerjisi ne eski hayatıyeti ne de eski yaşamak ve ça-

lışmak zevki kalmıştır. Müthiş bir bedbinlik içindedir. Babasının hayatını kurtarmak ümidiyle çok gayret etmiş, çok yıpranmıştır. Henüz lise tahsilini bitirmemiş olan erkek kardeşine bütün ailenin yükünü bırakmak istemez. Almanca yazdığı romanının Peşte'de Macarca yayımlandığını İstanbul'a geldikten sonra öğrenir ve o romana ait son parayı İstanbul'da biraz sonra alır. Yazar anılarının bu bölümünde bir daha Avrupa ile hiçbir alakası kalmadığını, yazılarının yayınlanıp yayınlanmadığını takip bile edemediğini söyler. Ayrıca bir Alman ajansında da bütün yazılarının kaldığını, oradan her ay muayyen bir para almakta olduğunu, o, İstanbul'a geldikten sonra bir daha yazara ne para ne de haber yolladıklarını belirtir. İşte Suat Derviş'in yazı yazmak ve uluslararası muharrir olmak isteğinden doğan üç senelik Berlin macerası da böyle bitmiştir.

Sonuç

Aslında bir kadın muharrir olarak çok iddialı bir şekilde gittiği Almanya'da bir hayli itibar görmüştür. Gazetelerin, dergilerin tavırlarından bunu anlıyoruz. Suat Derviş'in talihsizliği babasının hasta, Almanya'nın ekonomik durumunun berbat olmasıdır. Özellikle henüz daha iktidara gelmemiş olan Hitler'in ayak sesleri her gün artan bir hızla duyulmaktadır. Alman gençliğinin, aydınlarının

perişan halleri de bunu göstermektedir. Can güvenliğinin olmadığı bir ortamda, alabil-diğine yoksul ve işsiz insan vardır. Bundan bütün sanatçılar, yazarlar, olumsuz etkilenmiş ve giderek artan yabancı düşmanlığı onu da etkilemiştir. Hatta yabancı düşmanlığını yüzüne karşı haykırınlar olmuşsa da onlara bir Türk olarak pabuç bırakmadığını söylemektedir.

Anılarda telif ücretleriyle ilgili çok değerli bilgiler verilmektedir. Bu arada Türkiye'deki uygulamalara ise şöyle bir değinilmektedir. Sözcüleri, İstanbul'da 5 liraya sattığı hikâyesine, Almanlar 150 lira vermişlerdir. Bir yazı parasıyla bir ay yaşanabilir Almanya'da. Türk yazarları uluslararası telif anlaşmalarından yararlanamadıkları için Suat Derviş, Almanya'da basılan bir romanını 30.000 dolara satın almak isteyen başka ülke yayıncılarına olumlu yanıt verememiştir. Yine Türk lirasının Alman parası karşısında çok daha değeli olduğu gözden kaçmamaktadır. Ayrıca Suat Derviş, Almanya'daki olumsuz ortamdaki basına katkı yapan başta sanatçılar, edipler, muharrirler olmak üzere herkesin etkilendiğini, hayatlarının alt üst olduğunu, çok kişinin yurtdışına çıktığını söylemektedir. **Tempo**'da bir eseri yayımlanınca, gazetenin okuyucu sayısı yüz bin artmıştır. Bu da anılarda geçen bir başka ayrıntıdır.

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

تو مشو غره بعلمش عهد جو
علم چون قشرسست عهدش مغزاو

*Kişinin ilmine aldanma, ahdine bak.
Çünkü ilim kabuktur, ahitse iç...*

(Hz. Mevlânâ)

İLİM VE AHİT

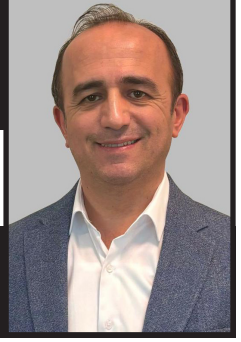
*Kişinin ilmine bakma, ilim kabuktur, ahdine bak.
Vefasızsa eğer, değmez, ne mehdine ne lahdine bak.*

3 Mayıs 2024

(Ahmet Sevgi)

GÖSTERGELERİN GÖLGESİNDE YAŞAMAK

**AHMET
TARHAN**

Doğum ile ölüm arasındaki kısacık hayat yolculuğunda bizleri öylesine çevrelemişler ki onlardan ayrı bir an bile geçirmek pek de mümkün görünmüyor. Belirti, gösterge, im, emare gibi karşılıklarla sözlüklerde rastladığımız işaretler, dünyaya "merhaba"nın ilk saatlerinde hayatımızda yer etmeye başlıyorlar: İçinde bin bir sürprizi barındıran hayata geldiğinizi hastanede çığlıklarınızla etrafınıza haykırdıktan kısa bir süre sonra işaretler de size kocaman bir "hoş geldin" diyor.

Dünyaya gelir gelmez; kızsız pembe, erkekseniz mavi, üzerinde annenizin ismi yazılı bileklik o minicik bileğinize takılıyor. Birkaç gün sonra Nüfus İdaresi'nce adınıza hazırlanan kimlik kartı ile o yaşta aklınızın alamayacağı yoğunluk ve karmaşıklıkla çok sayıda harf ve rakamla resmen Türkiye Cumhuriyeti'nin bir üyesi vatandaş olarak dahil oluyorsunuz.

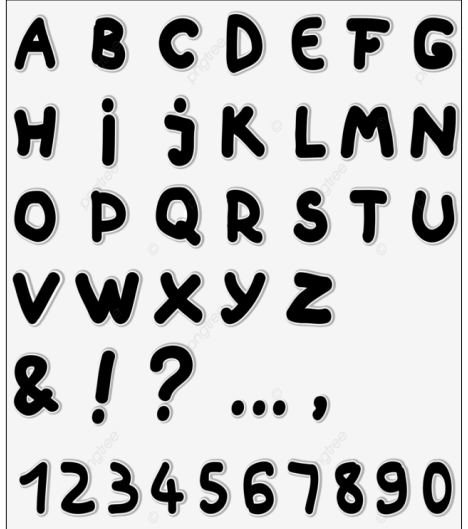
Ebeveynlerinize seçilen giysilerin tür ve renkleri, adınıza beğenilerek satın alınan kimi zaman acıktığını ya da uykusunun geldiğini dillendiren sırma saçlı bebekler, kimi zamansa doğum günlerinizde size açmanız için uzatılan paketlerden çıkan etrafa ışık saçan uzaktan kumandalı arabalar gibi pek çok oyuncak da sizin bundan sonrası için hayatınıza yön vermek için yarışıyor. Hiçbir anne babanın da aklına gelmez kız çocukları için kumandalı araba, erkekler içinse sırma saçlı bebek...

Ailede alınan ilk eğitim sürecindeki size yönelik seslenmeler, sevgi sözcükleri ya da aile içerisinde başlayan rol tanımları da bu genel kabullere göre şekillenir. Ailede oluşturulmaya başlanan davranışlarınızı kalıplara göre şekillendirme sürecini anaokulu eğitimi izler. Drama öğretmenleriniz nezaretinde rollere bürünerek kurduğunuz oyunlarda ya da oynadığınız piyeste kiminiz anne ya da kuş; kiminiz ise bir aslan ya da baba oluyorsunuz... Sizleri toplumdaki genel kabullere göre hayata hazırlama süreci, ilk ve orta derken yükseköğreniminizde de

sürüp gider...

Gündelik hayat koşuşturması içerisinde de sizleri yalnız bırakmazlar: İster yaya, ister sürücü olarak dışarı çıkın hemen kendinizi işaretlerle kurgulanmış trafik kurallarının içinde buluverirsiniz: Trafik lambaları, yaya geçitleri, dur işaretleri, park yapılmazlar... Hatta ehliyet kursundaki hocanızın bile önündeki kitaptan kopya almak zorunda kaldığı ve akılda tutmanın da pek de kolay olmadığı işaretler dizisini önceden bildiğiniz ve buna göre hareket etmeniz gerektiği gibi zorunlu bir durum içine düşüyorsunuz. Trafik adı verilen işaretlerle kurulu düzen içerisinde...

Peki bu kadar mı? Tabii ki hayır! Şehir kütüphanesinde aradığınız kitabın hangi raf ve salonda olduğunu belirten kataloglar ve salonlar ile rafları belirten harf ve numaralar, hangi güzergâhlara giden otobüslerin hangi durakta beklemeniz gerektiğini belirten belediye tarafından konulan dijital tabelalar, hastanelerde tedavi olmak istediğiniz birimi size işaret eden yönlendirmeler, ceketinizin

yakasına iliştiirdiğiniz siyasi parti ya da sivil toplum kuruluşuna ait rozetler, takip ettiğiniz haber sitelerinden telefonunuza gelen bildirimlere tıkladığınızda sizleri karşılayan binlerce farklı semboller, satın aldığınız gıda veya giyeceklerin kimin tarafından üretildiğini gösteren markalara ait simgeler, kapalı alanlarda sigara içmenin yasak olduğunu gösteren uyarılar, otopark ve hava limanlarında peronlar ya da kapılar için size kılavuzluk eden işaret ya da yönlendirmeler..

Belki derince iç çekip "Bana ne bunlardan! Ben bir emekli olayım, bunlar bana vız gelir, tırs gider" diyebilirsiniz. Çekilip şehrin karmaşasından uzak, yaylada bir kulübeye, tüm bu işaretlerle örülü hayattan kendimi soyutlarım diyorsanız, bilin ki yanılıyorsunuz! Çünkü şehir hayatından uzaklaşsanız bile bu kez doğanın işaretleri size yön verecek ve tüm hayatınızı buna göre şekillendirmek zorunda kalacaksınız. Nasıl mı?

Doğan güneşle günün başladığını; oluşan gurup ile sona erdiğini, sararıp dökülmeye başlayan yapraklar ve sürüler halinde yaşadığı yeri terk eden göçmen kuşlarla kışın yaklaştığını; yeşeren çimler, açan çiçekler ve bir oraya bir buraya uçuşan kelebeklerle baharın geldiğini ve yazın habercisi olduğunu algılayacak; ona göre hazırlıklarınızı yapacaksınız. Kararan bulutlar biraz sonra yağacak yağmuru ve sonrasında açan güneş ise rengarenk gökkuşağını müjdeleyecek... Peki hâlâ mı ikna olmadınız? Hayat denilen kısa yolun sonuna geldiğinizde camiden sizin adınıza yükselen sala, salın üzerindeki yazma ve mezar taşınıza işlenen servi ağacı...

Kısacası bizi doğumla başlayan ve ölümü-müz sonrası bile bırakmayan göstergelerden/işaretlerden kaçış pek de mümkün gözükmüyor. Sözün özü, işaretler hayatımızın her anında ve hatta sonrasında bizimle... Bu yazı da alfabeği oluşturan işaretlerin, harflerin bir araya gelmesiyle hayat buldu ve az sonra konulacak noktalama işareti ile son bulmuş olacak(.

29.04.2024

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

ADALET TERAZİSİ

*Keşke adalet terazisi dünyada kurulsaydı,
Kim dost kim düşman, kim mümin kim münafık görülseydi.*

3 Mayıs 2024

(Ahmet Sevgi)

BAYRAM SONRASI GEZİ

ANUŞ
GÖKÇE

Bayram günü büyüklerimizle bayramlaşmış gerekli ziyaretleri yaptıktan sonra çocuklarımızla birlikte vakit geçirmeye karar verdik.

İbradı –Ormana Dügmeli Evler

Cumartesi günü rotamızı Antalya tarafına çevirdik. Çocuklarımız "Dügmeli Evleri" merak ediyorlardı. Bunun için İbradı'ya gitmeye karar verdik. Beyşehir gölü kenarından geçerek Seydişehir- Antalya yoluna girdik. Bir iki saat sonra İbradı'nın Ormana köyüne vardık. İlk önce bu köyü gezmeye başladık. Köyün girişinde bizi iki tane güzel cumbalı düğmeli ev karşıladı.

Ormana'daki evlerin en büyük özelliği harç kullanmadan duvarların örülmüş olması ve ağaçların belirli aralıklarla dış cephede birbirini kesmesi ve düğme şeklinde güzel bir görünüm oluşmasıdır. 70-90 cm kalınlığa sahip duvarların arasına 50-60 cm aralıklarla döşenen hatılları dik olarak kesecek vaziyette, "piştivan" denilen merteklerle kilitlenmektedir. Duvarın iç hizasında silme dışa doğru biraz çıkıntılı olarak döşenmektedir. Evin dışından kilitleyici olarak görünen bu çıkıntılara düğme denilmektedir. Duvarların iç ve dış yüzeyleri iri kesme taşlarla örülürken, aralar moloz taş ile doldurulmaktadır. Katlar ise "düver" ya da "döğür" denilen kalın ağaçlarla ayrılmaktadır. Yapının içi ya da dışı isteğe bağlı olarak "sakar" denilen samanla karışık kireçli bir sıva ile sıvanmaktadır. Evler genelde iki katlı olup alt katı ahır olarak kullanılmaktadır. Taş ile örülmüş duvarların arasına döşenmiş ağaçlar hem binaya esneklik kazandırmakta hem de güzel bir görünüş sağlamaktadır. Zannederseniz Akdeniz bölgesine has bir inşaat modelidir.

Zelilî Ali Türbesi

Ormana köyünde düğmeli evlerden oluşmuş sokakları gezmeye başladık. Bir beyefendi bize "Burada bir türbe var. Türbede yemek veriliyor. Buranın yemekleri, yahnisi çok özeldir, başka bir yerde bulamazsınız." dedi. Bizler de beyefendinin tarif ettiği yere gittik. Bir tarafta kazanlarda yemekler, bir

tarafta masalar. Boşalan masalara hemen gelenleri oturtuyorlar. Bizi de bir masaya oturtular. Yemeklerden ikram ettiler. Biz yemekleri vakıf veriyor zannettik. Meğerse vefat eden kişilerin yakınları ya da hayır yapmak isteyen kişiler tarafından veriliyormuş. Vakfın yemek çıkarma gibi bir görevi yokmuş. Böylece davetsiz olarak yemeğe katılmış olduk. Yemek vefat edeli kırk gün olmuş bir hanımın hayır yemeğiymiş. Masamızdaki bir hanım dua etti, bizler de "âmin" dedik. Çıkarken yemek sahibine "Allah hayrınızı kabul etsin, merhumenin mekânı cennet olsun" temennisinde bulduk. Bizlere çok iyi davrandılar. Hizmetler mükemmeldi. İnsanları cana yakın ve sıcakkanlılar. Yöresel yemekleri; sütlü keşkek çorbası, nohutlu yahnî, pirinç pilavı ve özel tariflerle yapılmış un helvasıdır.

Zelili Ali Efendi ve Türbe hakkında bilgi:

İbradı Kazasının Ormana köyündedir. Kara planlı, kesme taşlardan yığma tekniği ile örülmüştür. Üzeri piramit çatı ile örtülmüştür. Yanında bir kesme taştan yapılmış bir minare bulunmaktadır. Minarenin yanında ahşap bir merdivenle çıkılan seyirlik mahallesi vardır.

Zelili Ali Efendi, 16. Yüzyılın sonları ile 17. yüzyıl ortalarında Ormana'da yaşamış tasavvuf ehli bir şairdir. Kendisini Allah'ın karşısında hor, hakir olarak gördüğü için Zelili mahlasını kullanarak şiirler yazmıştır. Şiirlerinin bazılarında III. Murat'tan bahsetmekte bazılarında ise Sultan I. İbrahim'den bahsetmektedir. Bu durum onun hayatı hakkında kesin olmamakla birlikte yaklaşık olarak tarihi bir bilgi vermektedir.

Şiirlerinde derviş olduğundan bahsetmekte, pirlere, fukaralara, dostlara kapısının her zaman açık olduğunu belirtmektedir.

"Pirlere gedaya açık kapımız,
Gah Kur'an okur, gâh ebyat dizeriz,
Elveda hey dostlar, hû diyen canlar

Zelilî Dervişim, eş'arım söylenir
Hakka yönelişim şi'arım söylenir
Ormana illerinde şikârım söylenir.
Ali Zelilî'nin tasavvufî mahiyette Niyazü'l-
Müznibîn adlı bir şiir kitabı vardır. Mesnevi
tarzında yazılmış olan eser, ahlak'î, dinî ve
didaktik bir nasihatnamedir. Şairin amacı,
halkı eğitmek, onlara dinî tasavvufî öğütler,
nasihatler ve bilgiler vermektir. Eser, 5667
beyit ve 1379 adet dörtlükten oluşmaktadır.

Zelilî Ali Türbesi ilk yapım tarihi belli değildir. 1915'te Ormana yangınında ahşap çatısı yanan Türbe, 1968'de Mehmet Şevki Ersoy tarafından yeniden yapılmıştır. Türbenin yanındaki medrese günümüze kadar ulaşamamıştır. Medreseden yetişen ulema Müderris Şeyh Abdurrahman Hadimi Ormanavi (19. yüzyılın ilk yarısı), Hacı İsmail, Hacı Hüseyin ve Ali Şahin Efendiler (1830. lu yıllar) aynı medresede talebe yetiştirmişlerdir. (**İbradi belediyesi.com**)

Ormana köyünde yarım saat daha dolaştık. Hemen hemen bütün evlerin cumbalı ve düğmeli modelinde yapılmıştır. Yeni yapılan evler de mimari dokuyu bozmayacak şekilde inşa edilmiştir. Burada en çok dikkatimi çeken şey, bir evin çatısından akan suyun, olukla yolun karşı tarafına geçirilmesi ve havuza boşaltılması. Gerçekten çok takdir edilecek bir davranış.

Şelale

Saat 15.30 sularında Ürünlü köyündeki Altınbeşik mağarasını görmeye gittik. Yolumuzun üzerinde karşı tarafta şelale varmış, durduk, uzaktan da olsa şelaleyi izledik. Şelale pek büyük değil, suları da biraz cılız.

Manastır Kanyonu

Yine yol üzerinde Manastır kanyonunda arabayı durdurduk ve manzarayı seyre daldık. Ürünlü köyü dâhilinde, Altınbeşik mağarası yolu üzerindedir. Altınbeşik'e 3-4 km bir mesafesi vardır. Burada bir seyir tepesi yapmışlar. Vadinin içinde masmavi Altınbeşik'ten çıkan su akıp gitmektedir. İki tarafındaki derin vadinin yamaçları iğne yapraklı orman ile kaplıdır. Bir taraftan suyun maviliği diğer taraftan ağaçların yeşilliği güzel bir manzara oluşturmaktadır. Seyir terasının yanında panolar hazırlamışlar, panoların içinde bu bölgede yetişen endemik bitkilerin resimlerini, isimlerini ve açıklamalarını ifade eden küçük küçük fotoğraf kareleri yerleştirmişler.

İbradi Ürünlü Köyü Altınbeşik Mağarası

Dünya'da üçüncü ve Türkiye'de birinci en büyük yüz ölçümüne sahip bir mağara gölü olan Altınbeşik mağarasının uzunluğu yaklaşık, 2,5 km ve yüksekliği ise yer yer 100 m'ye kadar ulaşmaktadır. İçinde sarkıtlar vardır. Üç katlı bir göl mağaradır. Mağaranın içi kayıkla gezilmektedir. Kayığa binenlere can yelekleri ve kask verilmektedir. Kayığa kimse serbest olarak binemiyor, illaki rehber eşliğinde gezinti yapılıyor.

Mağara adını, içindeki ilk katının orta katında bulunan ve içinde bulundurduğu minerallerden dolayı sarı renkte doğal bir kaya bloğundan oluşan köprünün bir beşiğe benzetilmesinden alır. Mağara girişinin üst kısmında yer alan bölüme de Altınbeşik Tepesi adı verilir. 1994 yılında milli sit alanı olarak ilan edilmiştir.

Mağaraya 200 m uzunluğundaki bir yer

altı gölü üzerinden bir botla girilmektedir ve halka açıktır. Bu bölümün sonunda muhteşem 44 metre karelik dikey traverten oluşumları yer almaktadır. Bu oluşumların üzerinden ancak özel ekipmanlar ve profesyonellerce mağaranın devamı olan ikinci kata çıkılmaktadır. Bu bölümde 130 m uzunluğunda ince bir sığ göl ve etrafında küçük küçük gölcükler bulunmaktadır.

İbradı'de Tarihi Konaklar

Altınbeşik mağarasını ve etrafını gezdikten sonra Ürünlü-Ormana güzergâhını takip ederek İbradı ilçesine gittik. Burada gördüğümüz her eski ev düğmeli modeline göre yapılmış.

1861,1889,1908 yangınında büyük bir kısmı yanan düğmeli evler ve konaklar eski modeline göre yeniden yapılmıştır. Konaklar birer ihtişam abidesidir. Kadı konakları da olarak bilinen konaklarda oda sayıları zamanla 40'a kadar çıkmıştır. İçerisinde özel hamamlar ve bölümler halinde inşa edilmiştir. Ahalinin oturduğu düğmeli evler ise daha mütevazıdır. İki kat olarak inşa edilen bu evlere daha sonra cumbalı bölümler ilave edilmiştir.

Evler bahçe içinde her parselin kenarına dayalı olarak bina edilmiştir. Bahçeler hatıllı duvarlarla örülmüş olup, içinde meyve ağaçları bulunmaktadır. Düğmeli evlerin zemin katları basık tavanlıdır. Bir bölümü ahır ve hizmet mekânı olarak kullanılmaktadır. Büyük çoğunlukla her evde süsleme tavan bulunmaktadır. Bağ evlerinin ise tipik bir mimarisi vardır. Düğmeli evlere göre daha küçüktür.

Yörük Ali Efendi Konağı ve Yayla evleri:

Konak, taş ve hatıl kullanarak düğmeli evler şeklinde inşa edilmiştir. Taşların arasında harç ve sıva kullanılmamıştır. Doğal güzelliklerin içinde harika bir estetikle yapılmış olan konak otel, restoran ve bar olarak kullanılmaktadır. Odaların içi ahşap dolaplarla kaplı, dolabın raflarında eskiden kullanılan bakır kap kakac ile dekore edilmiştir.

İbradı'da Kadı Abdurrahman Konağı:

İbradı'da doğan Kadı İbrahim Paşa büyükbabası, babası ve kendisi hep kadılıkta bulunmuştur. Kendisinin kadılığı sebebiyle Beylerbeyi ve Vezir olduktan sonra kadı unvanını muhafaza etmiştir. Fakat Antalya'da cami ve medresesi ve vakıfları olan büyük cediti ulemeden Seyyid Osman efendiye

nispetle eski vesikalarda Abdurrahman Efendi'ye Osman-zade Efendi adı kullanılmaktaydı.

Abdurrahman Paşa, İbradılı Minkâri-zade Oruç Ali Efendi'nin dördüncü kuşaktan torunudur. Babasının adı Şeyh Mehmet'tir. Babası gibi tahsil görmüş ve kadılık yapmıştır. 1796'da İbradı ayanı olmuştur. 3. Selim döneminde Nizam-ı Cedit askeri düzenin Konya'da kurmakla görevlendirildi. Üçüncü Selim tahtan indirildikten sonra II. Mahmut döneminde Sekbanı Cedit ordusunu yeniden görevlendirildi. 1808'de İstanbul'a Sened-i İttifak için çağrıldı. Yeniçerilerin isyanı üzerine hakkında ölüm kararı çıkartıldı. 1808'de İbradı'da sığındığı konağından dağlara kaçarak kurtulmaya çalıştıysa da yakalanarak idam edildi.

Arapastı Ağacı

Yaşı 1000-1100 arasında olduğu tahmin edilen bu kestane ağacının ilginç bir hikâyesi vardır. İbradı tarihinde üç büyük yangın geçirmiştir. Bu üç yangından biri 1861 yılının 20 Ağustos'unda çıkan yangındır. Yangınla ilgili hikâye, yangına neden olan Zeynep adlı cariye'nin başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan sorgu tutanağından ve Arşiv belgelerinin çevirisinden anlaşılmıştır. Efendisi İbradılı Tahtasakal Mustafa Efendi'nin konağını atışa verir. Taşlığa çıktığı zaman yangının beklenmedik bir boyuta ulaştığını görür.

Zeynep yangınla ilgili ifadesinde "Taşlıktan baktım. Ağamın hanesi yandığı gibi yangın

diğer konaklara da sıçradı. “Yangın kontrol altına alınamamış ve civarda bulunan 130 ahşap ev yanmıştır.

Yangından sonra siyahi köle Zeynep olay mahallinde idam edilir. Zeynep olayın yakınında bulunan Kestane ağacına asılmıştır.

On asırlık ağacın çevresi çok geniş. Eşim, ben, iki kızım ve oğlumla birlikte kollarımızı açarak kestane ağacının çevresini ölçmeye çalıştık. Ağacın yarısına bile yetişmedi kollarımız.

Vakit epey ilerlemişti. İbradı’da fazla oylanmadık. Şehrin içindeki düğmeli evleri şöyle bir gezdikten sonra Beyşehir’e doğru yola çıktık.

Beyşehir Şeyh Muhittin Camii:

İkinci namazını kaçırmamak için oğlum bizi yolumuz üzerinde 7-8 km mesafedeki Bayındır köyüne götürdü. 24 Oğuz boylarından birisi olan bu isim bizim içimizi ısındırdı. Köye geldik. Camini yanında tuvalet araştırdık, sadece erkekler için salaş bir tuvalet bulduk. Beyim kapıda durayım sen de ihtiyacını gider abdestini al dedi. Kızım buna razı olmadı, koca köy, birinden rica edelim, dedi. Köyün sokaklarından birine girdik, zile bastık, açan olmadı. Başka bir evde, bahçede birilerini gördük, abdest alıp namaz kılmak istediğimizi söyledik, kadın ben misafirim, ablama danışayım dedi. Beş dakika sonra geri geldi, izin vermiyor, dedi. Sonra bir evin ziline bastık, genç bir kızcağız çıktı, meramımızı söyledik, “ne demek, rica ederim.” diyerek içeri buyur etti. Lavabonun yerini gösterdi, ben içeri girecekken annesi geldi, “lütfen biraz acele edin, akşama misafirim gelecek.” dedi. İyi

kötü abdestimizi aldık, ev halkına teşekkür ederek evden ayrıldık. Namazımızı camide eda ettik

Şeyh Hoca muhittin Camii, Konya Beyşehir Karayolu üzerinde, Beyşehir’e 6-7 km mesafede ve yoldan 1,5 km içeride bulunan Bayındır mahallesindedir. Kitabesinden anlaşıldığına göre H.764 (M.1365 yılında yapılmıştır.

Cami kare plan üzerine inşa edilmiş olup, dış cephesi altta yeşil üstte beyaz badana ile sıvanmıştır. Yapının batı duvarına içerden bitişen güdük bir minaresi vardır. Minare kare planlı gövdeye sahip iken üste sekizgen bir yapı olmuştur. 1,5 metre yükseklikte bulunan minare tek şerefelidir.

Caminin içi ise mihraba doğru dikey 5 sahna ayrılmıştır. Orta sahn yan sahnardan daha geniş tutulmuştur. Direklerin üzeri ve sütün başlıkları oymalı, kalem işi ile süslüdür. Kirişler de mükemmel kalem işiyle süslenmiştir. Caminin tavanı ahşaptır. Mihrap 88 cm çapında ve 45 cm derinliğinde yarım silindirik bir nişten ibarettir. Niş kavarasının önü dantel şeklinde işlenmiş, ahşaptan yarım daire biçiminde bir kemerle süslenmiştir. Mihrap cephesinin farklı genişlikte ve değişik motiflerin yer aldığı üç süsleme şeridi ile çerçevelenmiştir. Şeritler birbirinden burmalı kordon şeklindeki silmelerle birbirinden ayrılmıştır. İçteki iç şeritte kırmızı zemin üzerinde bitkisel motifler ve yer yer altın yıldız kullanılmıştır.

(WWW.turkiyenintariheserleri.com/ Yaşar Erdemir)

Buradan sonra yolumuz direk Konya oldu. Akşam saatlerinde evimize ulaştık.